Морозов Михайло Андрійович,
здобувач ступеня вищої освіти магістра навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шрамко С. С., завідувач кафедри кримінального права та кримінології навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший дослідник

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО: НОВІ ВИКЛИКИ, РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сьогодні штучний інтелект (ШІ) виступає не лише як технологічне нововведення, а й як невід'ємний елемент сучасного суспільного життя, проникаючи у бізнес, медицину, а також у діяльність правоохоронних органів і судових інституцій. З одного боку, використання ШІ забезпечує значні переваги, проте водночас породжує нові виклики для кримінального права. Зокрема, постає питання правового регулювання випадків, коли кримінальні правопорушення здійснюються із залученням роботизованих систем, автономних алгоритмів чи генеративних моделей ШІ.

ШІ може виконувати роль як знаряддя вчинення злочину, так і об'єкта правового регулювання, що потребує переосмислення традиційних категорій кримінального права, таких як вина, умисел та суб'єкт відповідальності. Наразі чинне кримінальне законодавство не завжди здатне ефективно реагувати на виклики, пов'язані з розвитком технологій ШІ. Це зумовлює необхідність адаптації правових норм, розроблення нових механізмів регулювання та формування міжнародних стандартів відповідальності. Саме тому дослідження взаємодії штучного інтелекту та кримінального права є надзвичайно актуальним, перспективним та міждисциплінарним напрямом сучасної науки.

ШІ дедалі більше впливає на можливість вчинення кримінальних правопорушень у майбутньому. Під кримінальними правопорушеннями розуміють будь-які дії або бездіяльність, що

становлять злочин відповідно до кримінального законодавства. Явищем «кримінальних правопорушень із використанням ШІ» (AI-Crime, AIC) слугують теоретичні дослідження. У одному експерименті ШІ використовували для масових фішингових атак у соціальних мережах, де повідомлення підлаштовувалися під поведінку конкретних користувачів, що дозволяло зловмиснику отримати приватні дані для шахрайства. У іншому – торгові агенти на основі ШІ навчилися маніпулювати ринком за допомогою фальшивих ордерів, отримуючи прибуток. Ці приклади демонструють, що ШІ створює нові, реально існуючі загрози у сфері кримінальної діяльності. Водночас проблема AI-Crime як окремого явища досі не отримала належного визнання. Дослідження зосереджені переважно на етичних і соціальних аспектах цивільного використання ШІ, а наукові праці про злочинність із використанням ШІ розпорошені між різними дисциплінами, що ускладнює прогнозування ризиків та пошук ефективних правових рішень [1, с. 90].

У цьому контексті ШІ може виконувати дії, які в результатів призводять до кримінального правопорушення. Щоби настали наслідки достатньо щоби правопорушник або ШІ вчинили відповідну поведінку, адже саме вона стає причиною результату. Результати оцінюються об'єктивно – якщо вони мають місце, їх спричинила саме вчинена дія, а не додаткові фактори. Оскільки ШІ здатний виконувати різні дії, він може спричиняти наслідки, що з них випливають. Наприклад, робот, який приводить у дію вогнепальну зброю і стріляє в людину, тобто формально виконує компонент поведінки злочину, а тест причинного зв'язку визначає, чи спричинила ця дія смерть. У такому випадку вимоги до поведінки та результату виконані, хоча фізично робот нічого «не робить», крім виконання алгоритму. Ключове питання – умисел. Людина, що стріляє, може заперечувати намір, але суд, застосовуючи презумпцію передбачуваності, визнає наявність умислу, якщо результат був високовірогідним. Так само здатність ШІ «мати умисел» оцінюється за ймовірністю передбачуваного результату та усвідомленням дій. Для застосування кримінальної відповідальності до ШІ потрібно встановити, що результати були передбачувані, а поведінка – свідома [2, с. 59].

Вільна воля передбачає здатність діяти для досягнення цілей незалежно від зовнішніх впливів. Людина має певний ступінь свободи волі, приймаючи рішення на основі досвіду. ШІ

здатний сприймати зовнішній світ і генерувати ефективні рішення, але наразі не володіє самосвідомістю або усвідомленням власних дій. У майбутньому, коли ШІ досягне самосвідомості, він може проявляти цілеспрямовану поведінку і творчість, що створює потенційну основу для кримінальної відповідальності. У разі заподіяння ШІ шкоди людині або участі в смертельній аварії постає питання відповідальності: нині відповідальність покладається на власника чи користувача засобу, проте визнання ШІ як інтелектуальної сутності може змінити цю практику. Сучасне кримінальне право орієнтоване на людей і не передбачає покарання для машин. Теорія відплати, яка визначає мету покарання як відновлення справедливості, не може застосовуватися до ШІ: знищення чи демонтаж машини не компенсує шкоду потерпілим і не має сенсу як покарання. Доцільність інших санкцій для ШІ також сумнівна, особливо для машин без усвідомлення [3, с. 292].

Роздуми про можливу «волю» ШІ та відсутність у чинному законодавстві санкцій щодо машин поступово переходять на рівень практичних викликів сучасних технологій: технічний прогрес робить реалістичними ситуації, коли автономні системи можуть спричиняти тяжку шкоду, отже правничі дискусії мусять поєднуватися з оцінкою фактичних можливостей і ризиків. Водночас ті самі технології можуть ефективно використовуватися для протидії злочинності.

Дослідниками зазначається, що машинне навчання дає змогу створювати алгоритми, які автоматично виявляють складні закономірності та патерни у вхідних даних, що сприяє своєчасному виявленню злочинів і прогнозуванню кримінальної активності. Обробка природної мови дозволяє системам аналізувати та розуміти великі обсяги текстової інформації з різних джерел, включно з соціальними мережами, новинами та іншими медіаресурсами. Комп'ютерний зір надає можливість обробляти візуальні дані, такі як відеозаписи та фотографії, що сприяє ідентифікації злочинців і розслідуванню подій. Ці технології стають ключовими інструментами для правоохоронних органів, підвищуючи ефективність забезпечення безпеки громадян та протидії злочинності. Застосування ШІ у кримінальному аналізі дозволяє створювати моделі, які враховують не лише очевидні фактори, а й складні взаємозв'язки між різними параметрами. Це підвищує точність прогнозування,

ускладнює обходи захисних стратегій злочинців і дозволяє оперативно реагувати на зміни у кримінальній ситуації, ефективніше запобігаючи можливим загрозам [4, с. 103].

Список використаних джерел

1. King T. C. Artificial intelligence crime: An interdisciplinary analysis of foreseeable threats and solutions. *Science and engineering ethics*. 2020. №. 1. С. 89-120. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s11948-018-00081-0

2. Hallevy G. When robots kill: Artificial intelligence under criminal law. UPNE, 2013.

3. Kan C. H. Criminal liability of artificial intelligence from the perspective of criminal law: An evaluation in the context of the general theory of crime and fundamental principles. *International Journal of Eurasia Social Sciences*. 2024. № 55. URL: http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.4434

4. Макаренко В. І., Кисельов А. Інтегрування системи штучного інтелекту в кримінальний аналіз. *International scientific journal «Grail of Science.* 2024. № 35. URL: 10.36074/grail-of-science.19.01.2024.017

Мягких Софія Вікторівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шопіна Ю. О., доцент кафедри кримінального права та кримінології навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ВЧИНЕННЯ КІБЕЗЛОЧИНІВ

Штучний інтелект стає потужним інструментом не лише для розвитку економіки та науки, а й для вчинення кіберзлочинів. Його використання у кримінально-протиправних цілях зумовлює новий рівень загроз, оскільки алгоритми здатні автоматизувати